

N:o 8.

Ank. till Riksd. kansli den 16 april 1894, kl. 1 e. m.

Konstitutionsutskottets utlåtande, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen.

Uti en inom Andra Kammaren väckt, till utskottet hänvisad motion, n:o 1, har herr *O. R. Themptander* under erinran, hurusom uppmärksamheten under senare tiden blifvit fäst vid behovet af en ändring i § 26 riksdagsordningen i syfte, att en persons blotta tilltalande för vanfrejdande brott ej måtte medföra hans obehörighet till riksdagsmannakallet, framhållit, att den nu gällande bestämmelsen kunde missbrukas under tider, upprörda af partistrider. Äfven om ett politiskt parti såsom sådant icke ville nedlåta sig att söka anordna ett obefogadt åtal för att oskadliggöra en politisk motståndare, torde det med den hänsynslöshet, som under dylika tider plägade göra sig gällande, lätt kunna inträffa, att enskilde partimedlemmar i politiskt intresse viligt uppträdde såsom tillskyndare i fråga om ett obefogadt åtal eller stämningsspåstående mot en eller flere för partiet misshaglige män samt till åtalets eller åtalens anställande förskaffade sig legda redskap. I andra fall kunde tilltalet vara förestafvadt af enskild hämdlystnad eller tillkommet af rent oförstånd. I hvilket fall som helst kunde en enskild persons partihätskhet, hämdlystnad eller oförstånd vara till fyllest att göra en oförvitlig medborgare obehörig till de viktigaste medborgerliga uppdrag, och äfven om utgången af rättegången blefve en full-

ständigt frikännande dom, vore i detta afseende dermed föga hulpet, då det varit med sjelfva tilltalandet, som obehörigheten inträdde att mottaga eller innehafva dessa förtroendeuppdrag, från hvilka den tilltalade därför uteslutits, och hvilka sedermera lemnats i andra händer. Väl hade man ansett ett korrektiv mot missbruk i sådant afseende ligga i det lagstadgade ansvaret för falsk angifvelse, men äfven om gällande ansvarsbestämmelser i detta fall skulle på ett eftertryckligt sätt vinna tillämpning, och man framdeles icke skulle vid lagtillämpningen gå så långt som ofta hittills i benägenhet att låta falska angifvelsens tillkomst skrivas på räkningen af angifvarens obetänksamhet, hvarigenom ansvarspåföljden för honom ofta blifvit af helt lindrig art, kunde angifvarens bestraffande icke i detta fall bereda den förfördelade upprättelse för den skada, honom redan afsigtligt eller af oförstånd tillskyndats genom förlusten af hans fulla medborgerliga kvalifikationer under tiden från åtalets anhängiggörande. Man hade ock velat se ett visst skydd mot missbruk af denna art deri, att i flera fall icke hvem som helst, utan endast målsegande kunde, der ej allmän åklagare förde talan, anställa sådan rättegång, hvarom här vore fråga, och att det därför skulle vara förbundet med svårighet att åvägabringa sådana rättegångar genom dertill legda personer. Erfarenheten från våra domstolar gäfvade emellertid alltjemt vid handen, både att personer låte värfva sig att genom rättegångar chikanera en person och för den skull förskaffade sig formel behörighet att uppträda såsom målsegande, och äfven att verkliga målsegande af hämdkänsla, processlystnad eller oförstånd kunde framställa obefogade, men på samma gång synnerligen grava ansvarspåståenden mot en person. En ökad fara i detta afseende uppstode derigenom, att nu gällande strafflag, i olikhet med 1734 års lag, dels angäfvade brottens karakter i mycket omfattande allmänna ordalag och dels bestämde en vidsträckt latitud för straffmätningen, så att ansvaret för ett brott enligt samma lagrum kunde vexla mellan de obetydligaste böter och några års straffarbete jemte vanfrejd.

Enligt motionärens åsigt behöfde man i regeln icke frukta, att en person, hvars anseende vore verkligen komprometteradt, vare sig i en pågående rättegång eller eljest, hedrades med medborgerliga förtroendeuppdrag, och äfven om så skulle någon gång inträffa, vore olägenheten deraf, att en sådan person bibehölle ett dylikt uppdrag under någon tid, till dess domstols utslag ostridigt gjorde honom obehörig, icke att jemföra dermed, att en oskyldig disqualificerades blott genom en intrig eller en enskild persons illvilja eller enfald. Sedan derefter motionären lemnat en kortfattad redogörelse för äldre bestäm-

melser af likartadt innehåll samt erinrat, att riksdagsordningens stadgande i förevarande afseende närmast torde vara hemtadt från kommunallagarne, hvarest ungefär enahanda bestämmelser meddelades rörande behörigheten till vissa medborgerliga uppdrag inom kommunen, anmärker han, att såväl grundlag som kommunallagar i denna del tarfva ändring, då hvarken med afseende å det ena eller andra slaget af uppdrag kunde vara lämpligt att stämpla en person såsom obehörig blott med anledning af ett mot honom framställt ansvarsyrkande. På grund häraf föreslår motionären, att § 26 riksdagsordningen i nu förevarande del må erhålla följande förändrade lydelse:

»Riksdagsmannabefattning — — — — —

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

— — — — —
 c) den som för vanfrejdande brott blifvit till ansvar dömd eller under framtiden stäld;

— — — — — .»

Med framhållande af att momenten *c)* och *d)* i nyssnämnda paragraf, då de med hvarandra sammanställas, förete vissa oegentligheter, om än dessa icke torde vara af så stor praktisk betydelse, tillägger motionären slutligen, att, derest utskottet funne skäl att jemväl i öfrigt omarbete nämnda två moment, sådant kunde bidra till en korrektare uppfattning af detta grundlagsbud i dess helhet.

Det af motionären framlagda förslaget afser sålunda allenast upphäfvande af grundlagens bestämmelse, att blotta tilltalet för vanfrejdande brott medför obehörighet till riksdagsmannakallet, hvaremot öfriga stadganden i § 26 riksdagsordningen af detsamma lemnas oberörda. Med afseende å hvad motionären slutligen anfört, anser utskottet sig till en början böra anmärka, att föreskrifterna i momenten *c)* och *d)* af ifrågavarande paragraf redan från början torde hafva saknat nödig tydlighet, och att, sedan de straffbestämmelser, hvilka vid tiden för riksdagsordningens författande voro gällande, genom den nya strafflagens införande undergått genomgripande förändring, en väsentlig brist på öfverensstämmelse mellan dessa grundlagsstadganden och nu gällande kriminallagstiftning ytterligare tillkommit.

För att klargöra innebörden af dessa två moment torde det vara nödigt att något beröra förut gällande stadganden i detta afseende samt i korthet redogöra för äldre och nuvarande straffbestämmelser, med hvilka ifrågavarande grundlagsbud ega samband.

Enligt 1810 års riksdagsordning kunde icke såsom riksdagsman i något stånd godkännas den, hvilken laga kraftvunnen dom förklarar ovärdig medborgerligt förtroende eller att föra andras talan eller för något nesligt brott till straff skyldig. Grundsatsen att allenast en fällande laga kraftvunnen dom borde medföra obehörighet till riksdagsmannakallet gälde emellertid endast med afseende å ledamöterna af de ofrälse stånden, hvaremot i fråga om ridderskapet och adelns medlemmar riddarhusordningarna innehöllo ytterligare bestämmelser i förevarande hänseende, som skärpte de i riksdagsordningen upptagna allmänna behörighetsvilkoren. 1810 års två riddarhusordningar stadgade sålunda, att blotta anklagelsen för urbota förbrytelser utestängde en adelsman från riddarhuset. Sedan emellertid denna grundsats öfvergifvits i 1823 års riddarhusordning, infördes i riddarhusordningen af år 1829, hvars bestämmelser i förevarande afseende bibehöllos i riddarhusordningen den 4 januari 1855, föreskrift, att från säte och stämma å riddarhuset vore den adelsman utesluten, hvilken för nesligt brott genom behörigt, sedermera icke lagligen upphäfdt utslag antingen blifvit till straff fäld eller med mer än halfva skäl besvärad, så att domaren funnit saken böra till framtiden lemnas.

Med afseende å innebörden af bestämmelserna i § 26 riksdagsordningen, enligt den vid tiden för denna grundlags författande gällande strafflagstiftning, anser utskottet sig böra erinra, att såsom vanfrejdande eller nesliga, hvilka ord synas hafva varit liktydiga, ansågos förbrytelser, som medförde antingen den påföljd, att den brottslige dömdes från äran, eller ock vanärande straff, äfvensom sådana brott, som åtföljdes af förlust af behörighet att vittna eller medförde den påföljd, att den dömde förklarades oberättigad att deltaga i val eller väljas till sådana förrättningar, som innefattade medborgerligt förtroende (jmför kongl. förordningen emot fylleri och dryckenskap den 16 november 1841). Såsom vanfrejdande synas äfven hafva ansetts vissa konkursförbrytelser (se 1830 års konkurslag, § 45), hvilka medförde en påföljd af likartad beskaffenhet med den sistnämnda. Dock torde, enligt äldre straffbestämmelser, icke alla de förbrytelser, som åtföljdes af förlust af medborgerligt förtroende, ansetts vanfrejdande (t. ex. brott enligt ansvarighetslagen för fullmäktige i riksbanken för år 1845, § 3). Häraf synes framgå, att före strafflagens införande bestämda föreskrifter om vanfrejdsbegreppets omfattning saknades, hvilken brist gaf anledning till en synnerligen stor utsträckning af detta begrepp. Dertill bidrog i väsentlig mån presterskapets förfarande att vid anteckning i prestebetygen om personers frejd utan vidare följa de uppgifter, som dom-

stolarne lemnade på de personer, hvilka begått sådant brott, att de ej utan enskild skrift fingo begå Herrens nattvard, och en dylik anteckning om vanfrejd qvarstod sedermera allt framgent.

Hvad vidare angår strafflagens stadganden i nu ifrågavarande hänseende, föreskref 2 kap. 19 § i denna lag enligt sin ursprungliga lydelse, att den, som blifvit dömd till förlust af medborgerligt förtroende, skulle under den tid, påföljden honom ådömd vore, anses såsom vanfrejdad och förty vara utestängd från alla sådana rättigheter och förmåner, för hvilkas tillgodonjutande god frejd erfordrades. I motiverna till strafflagen framhöll justitiestatsministern angelägenheten af att visshet egde rum, huruvida en påföljd skulle anses vanfrejdande, och under erinran om bristerna i då gällande lagstiftning i förevarande afseende yttrade lagutskottet vid 1862—1863 års riksdag angående denna del af lagförslaget, bland annat, följande: »Genom att i strafflagen införa definitionen på vanfrejd gifves deremot ej allenast åt detta begrepp en nödig begränsning, utan äfven åt den sakfælde den förmånen att kunna återvinna sina genom brottet förverkade medborgerliga rättigheter.»

Dessa uttalanden synas utvisa, att, enligt lagstiftarnes mening, endast den, hvilken är förlustig medborgerligt förtroende, skall anses såsom vanfrejdad. Rigtigheten af denna åsigt vinner ytterligare bekräftelse af kongl. förordningen angående förändrade stadganden i afseende å frejdbetyg den 20 januari 1865. I denna förordning stadgas nemligen, att i de fall, då, enligt särskilda författningar, det är presterskapet anbefaldt att meddela betyg om personers frejd, dermed allenast förstås intyg, huruvida den ifrågavarande personen, vid den tid då frejdbetyget meddelas, är i följd af domstols utslag, deri ändring ej skett, förlustig medborgerligt förtroende för alltid eller på viss tid. Genom lagen af den 20 juni 1890 borttogs ur 2 kap. 19 § strafflagen bestämmelsen, att den, som blifvit dömd till förlust af medborgerligt förtroende, skulle under den tid, påföljden honom ådömd vore, anses såsom vanfrejdad. Denna ändring afsåg dock icke att rubba bestämmelserna i fråga om vanfrejdsbegreppets omfattning.

Det anförda synes visserligen innefatta synnerligen starka skäl för rättigheten af deras mening, hvilka hålla före, att allenast den, som är förlustig medborgerligt förtroende, skall anses såsom vanfrejdad. Dock lär i allt fall tvifvel kunna råda, huruvida icke de förbrytelser, som medföra den påföljd, att den dömd förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, böra betraktas såsom vanfrejdande. Den, hvilken drabbas af denna påföljd, som endast ådömes i förening med afsättning,

skall nemligen, enligt 2 kap. 16 § strafflagen, äfven hafva förlorat annat embete, som han innehar, och må ej vidare utöfva embete, tjenst eller annan allmän befattning. I 18 § af samma kapitel stadgas, att hvad om embete i 16 § sagdt är gälle ock om tjenst eller annan allmän befattning, ehvad den af förordnande eller medborgares val beror. Till sistnämnda slag af befattningar torde väl riksdagsmannakallet böra hänföras. Då emellertid nu förevarande påföljd icke finnes såsom särskild obehörighetsgrund i riksdagsordningen upptagen, och det tillika måste anses alldeles stridande mot grundlagen att på sidan af densamma skapa nya kvalifikationsvilkor, synes för dem, hvilka hålla före, att de personer, som förklarats ovärdiga att i rikets tjenst vidare nyttjas, i öfverensstämmelse med strafflagens föreskrifter icke böra såsom riksdagsmän godkännas, någon annan utväg knappast återstå än att såsom vanfrejdande betrakta jemväl de förbrytelser, som medföra nyssnämnda påföljd. Det torde på samma gång förtjena framhållas, att, ehuru kommunallagarne icke upptaga påföljden såsom obehörighetsgrund till kommunala befattningar, den meningen synes af flertalet omfattas, att den, som förklarats ovärdig att i rikets tjenst vidare nyttjas, är obehörig att utöfva dylika uppdrag. Åsigten att äfven de personer, hvilka denna påföljd blifvit ådömd, skola betraktas såsom vanfrejdade, torde således icke sakna allt fog.

Men äfven om någon otydlighet i detta afseende icke förefunnes, utan det kunde anses otvifvelaktigt, att allenast de, hvilka icke åtnjuta medborgerligt förtroende, äro att betrakta såsom vaufrejdade, torde dock uttrycket vanfrejdande brott kunna blifva föremål för olika tolkningar. Att sådana förbrytelser, som ovilkorligen medföra förlust af medborgerligt förtroende, äro vanfrejdande, lider visserligen intet tvifvel, men tvekan kan deremot råda, huruvida brott, som kunna men icke under alla förhållanden måste medföra denna påföljd, böra såsom sådana anses. Af hvad sålunda blifvit anfördt synes framgå, att uttrycket vanfrejdande brott med afseende å tydlighet lemna rum för anmärkningar, men, oafsedt detta, torde det i och för sig vara särdeles olämpligt att i grundlagen bibehålla ett för den nuvarande strafflagstiftningen främmande uttryck.

Vidkommande den i mom. d) af ifrågavarande § intagna bestämmelsen, att förlust af medborgerligt förtroende medför obehörighet till riksdagsmannakallet, innefattas, enligt gällande strafflag, detta stadgande i den uti nästförestående moment meddelade föreskriften, att den, som blifvit dömd till ansvar för vanfrejdande brott, ej må såsom riksdags-

man godkännas. Detta stadgande i mom. d) utgör således numera endast ett onödigt upprepande af en redan meddelad föreskrift.

Om än de formella brister, hvilka vidlåda förevarande grundlagsbud, synas vara af svår beskaffenhet, torde dock de anmärkningar, som ur principiell synpunkt kunna deremot framställas, äga ännu större betydelse. Vidkommande först bestämmelsen, att blotta tilltalet för vissa brott medför obehörighet till riksdagsmannakallet, lärers detsamma icke i väsentlig mån öka de nödiga garantierna för att allenast fullt oförvitliga personer blifva i representationen invalde, men medför deremot, på sätt motionären påvisat, särdeles under politiskt upprörda tider synnerlig fara för missbruk.

Utskottet anser emellertid förevarande stadganden äfven enligt den af motionären föreslagna lydelsen strängare, än behofvet synes påkalla: nemligen dels med afseende derå, att äfven ett utslag, som icke vunnit laga kraft, kan medföra obehörighet till riksdagsmannakallet, dels ock derutinnan att åt desamma kan gifvas den tolkning, att behörighet till ifrågavarande befattning icke återvinnes samtidigt med upphörandet af den påföljd, som verkat disqualificerande. Hvad angår anmärkningen mot grundlagens föreskrifter i förstnämnda hänseende, så torde den i § 26 riksdagsordningen uttryckta grundsatsen, att äfven vissa icke laga kraftvunna utslag böra medföra obehörighet till riksdagsmannaskapet, hafva sin grund i den uti dylika fall starka anledning till antagande, att den tilltalade verkligen gjort sig skyldig till det brott, för hvilket han blifvit lagförd, men ett sådant antagande kan vid högre rätts pröfning befinnas förhastadt. Således kan en riksdagsman till följd af en utaf underrätt eller hofrätt uttalad uppfattning, hvars riktighet sedermera underkännes af högre domstol, gå förlustig sitt förtroendeuppdrag. Beträffande derefter frågan, huruvida den, hvilken blifvit dömd till sådan påföljd, som för honom medför obehörighet att väljas till riksdagsman, bör äfven efter utgången af den tid, för hvilken påföljden blifvit honom ådömd, fortfarande vara disqualificerad, anser utskottet giltiga skäl dertill saknas, helst man synes kunna förutsätta, att valmännens anspråk på oförvitlighet hos representanterna innebär tillräckliga garantier i detta afseende.

På grund af hvad sålunda blifvit anmärkt, har en genomgripande förändring af dessa stadganden i såväl formelt som principiellt afseende syns utskottet vara högst nödig och nyttig. Utskottet, som af ofvan anförda skäl funnit orden »vanfrejdande brott» icke lämpligen kunna i riksdagsordningen bibehållas, har sålunda ansett, att i det fall, ett liknande uttryck kan finnas erforderligt, dessa ord böra utbytas mot

uttrycket »brott, som medför förlust af medborgerligt förtroende». Då vidare, enligt utskottets uppfattning, det förefinnes desto mindre skäl att i fråga om riksdagsmannakallet medgifva ett undantag från den obehörighet till medborgerliga förtroendeuppdrag i allmänhet, som påföljden, att den dömd förklaras ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas, enligt strafflagen medför, som man torde ega giltig anledning att just med afseende å det nu förevarande uppdraget uppställa de högsta fordringarna på innehafvarens medborgerliga anseende, har utskottet ansett i riksdagsordningen böra införas stadgande, att den, hvilken nyssnämnda påföljd är ådömd, ej må såsom riksdagsman godkännas. Hvad angår bestämmelserna, att den, som blifvit stäld under framtiden för vanfrejdande brott, äfvensom den, som förklarats ovärdig att införa rätta föra andras talan, äro obehöriga att väljas till riksdagsmän, anser utskottet dessa stadganden böra i grundlagen bibehållas med vidtagande af de förändringar, hvartill ofvan framställda anmärkningar kunna föranleda. Utgående från grundsatsen att endast den, som genom laga kraftvunnet utslag blifvit och fortfarande är underkastad viss påföljd, bör vara från riksdagsmannakallet utesluten, får utskottet, i enlighet med hvad ofvan blifvit anfördt, hemställa,

att Riksdagen måtte antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen att hvila till vidare grundlagsenlig behandling:

§ 26.

(Nuvarande lydelse:)

Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas.

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

a) den som står under förmynderskap;

b) den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;

(Föreslagen lydelse:)

Riksdagsmannabefattning kan endast af svensk medborgare utöfvas.

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

a) den som står under förmynderskap;

b) den som till borgenärer all sin egendom afträdt och icke, på sätt lag förmår, gitter visa, att han från deras kraf befriad är;

c) den som för vanfregidande brott är under tilltal, eller blifvit för sådant brott till ansvar dömd eller under framtiden stäld;

d) den som är förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan;

e) den som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller emot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

c) den som till följd af laga kraftvunnet utslag är förlustig medborgerligt förtroende, eller stäld under framtiden för brott, som medför förlust af sådant förtroende;

d) den som genom laga kraftvunnet utslag är förklarad ovärdig att i rikets tjänst vidare nyttjas eller att inför rätta föra andras talan;

e) den som blifvit förvunnen att hafva vid riksdagsmannaval med penningar eller gåfvor sökt värfva röster, eller emot vedergällning afgifvit sin röst, eller genom våld eller hot stört valfriheten.

Stockholm den 16 april 1894.

På utskottets vägnar:

O. Bergius.

Reservationer:

af herrar *Bergius, Ljungman, Behm* och *Gustaf Berg*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen:

§ 26.

Riksdagsmannabefattning

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

c) den, som är förlustig medborgerligt förtroende eller genom utslag, hvilket ännu icke vunnit laga kraft, är dömd till förlust af sådant förtroende, eller den, som är stäld under framtiden för brott, hvilket medför nämnda påföljd;

d) den, som är förklarad ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjänst vidare nyttjas;

af herr *Alin*, som ansett, att utskottet bort tillstyrka Riksdagen att till hvilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga följande förslag till ändrad lydelse af § 26 riksdagsordningen:

§ 26.

Riksdagsmannabefattning

Ej må såsom riksdagsman godkännas:

e) den som är under tilltal och häktad för brott, hvarå förlust af medborgerligt förtroende kan följa, eller för dylikt brott är under framtiden stäld;

d) den som dömts förlustig medborgerligt förtroende eller förklarats ovärdig att inför rätta föra andras talan eller att i rikets tjänst vidare nyttjas;

af herrar *Bengtsson*, *Dahn*, *Vahlin* och *Elowson* mot viss del af motiveringen; samt

af herr *Hedin* mot motiveringen.

Herr *Samzelius* har velat tillkännagifva, att han icke deltagit i ärendets slutliga behandling inom utskottet.